

Thomas Otto Achelis: Matrikel der schleswigschen Studenten 1517–1864. I–III. (Gad 1966–67). 643, 157 s.

I 1916 begyndte Achelis at samle oplysninger om slesvigske akademikere. Fra 1921 til dette værks fremkomst kort før hans død i 1967 blev det til ikke mindre end ca. 230 arbejder, fortrinsvis offentliggjort i danske og tyske tidsskrifter. En fuldstændig fortegnelse over disse specialartikler findes i indledningen tillige med en oversigt over anvendt litteratur.

Værket omfatter alle studenter, der er født i hertugdømmet Slesvig og har studeret mellem 1517 og 1864, alle studenter fra tidsrummet, der har betegnet sig som slesvigere uden at være født i hertugdømmet (herunder danske fra de kongerigske enklaver), alle studenter, som er født uden for hertugdømmet, men har besøgt en af dets latinskoler eller på anden måde har fået deres uddannelse inden for området samt alle »Holsati«, som ikke bevislig er født i Holsten. Ved gennemgang af europæiske studentermatrikler, trykte som utrykte, elevprotokoller fra hertugdømmets skoler og kirkebøger er det lykkedes at samle 10.435 studenter, der falder inden for de opsatte rammer. Biografierne, der med henblik på værkets omfang er stærkt sammentrængte, indeholder fødselsdata, faderens navn, stilling og dødsår, skolegang, studier, stillinger og dødsdata samt, hvad der er særdeles værdifuldt, litteraturhenvisninger for hver enkelt student. Sidste bind består udelukkende af gode person- og stedregistre. Det store arbejde, der vel må betragtes som Achelis' livsværk, vil fremover være en nyttig opslagsbog, ikke mindst naturligvis for personalhistorikere. For benyttelsen vil det være påkrævet at konsultere

indledningen, der – lidt indviklet – også redegør for oplysningernes system og karakter. *Finn H. Lauridsen*

Bjarne Stoklund: Bondegård og byggeskik før 1850. (Dansk historisk Fællesforenings håndbøger, 1969). 94 s.

Med denne bog har redegørelsen for de danske landbygninger fået en tiltrængt fornyelse. Den gør ganske vist ikke de mange tidligere afhandlinger om emnet overflødige, men den viser, hvor mange nye veje der åbnes for studiet, når den moderne etnologis synspunkter lægges til grund, da det også i udforskningen af den materielle kultur er nødvendigt at gå ud fra udviklingslæren. Det er længe siden, man begyndte at anvende den, men man overførte oprindeligt rent mekanisk metoden fra det biologiske felt til det kulturelle, hvad der måtte føre til skæve resultater, og et nøjere studium har vist, at udviklingen ikke altid forløber til det højere trin fra det lavere, men at den også kan gå den modsatte vej, og at mange årsager kan have spillet ind, så det er nødvendigt at anlægge et helhedssyn. Dette nye forhold fremstiller bogen klart, og i stedet for udvikling ville det måske være rigtigere at tale om en sammenhængende kæde af ændringer, fordi det første ord indirekte indeholder tanken om en stigning. Desuden kan det, der ud fra en vurdering er en forbedring fra en anden være et tilbageskridt. Mange forskellige tråde er snoet sammen i kulturens bugtede forløb.

Det er enhver forfatters ret at afgrænse sit emne, som han opfatter det, og bogens ringe størrelse forhindrer på forhånd en udførlig bevisførelse, men anmelderen savner dog en

omtale af den indflydelse, bindingsværket i købstæderne har haft på bondegårdene. Derved kunne bl. a. en af de mange påvirkninger, den landlige arkitektur har været udsat for, belyses nærmere, og de metodiske synspunkter er ligeledes ikke altid gennemført til bunds. Ingen tvivler på, at forfatteren let kunne udføre det, og man må oprigtig ønske, at bogen kun er en forløber for en større afhandling om det centrale emne.

Helge Sjøgaard

Jan Steenberg: Fredensborg Slot. Monumenter og Minder. Tiden 1720-1796. (Selskabet til Udgivelse af Skrifter om danske Mindesmærker, 1969). 279 s.

Det er svært at skrive fyldestgørende om dansk arkitektur i historisk perspektiv eller i hvert fald utilfredsstillende, fordi vore slotte og andre mindesmærker set på europæisk baggrund ikke tilhører verdenskunsten og kan virke provinsielle; men hvis man benytter fortidens kunst som et vidnesbyrd om, hvorfra dansk kultur har fået sin påvirkning, og om hvorledes udlandets forbilleder selvstændigt blev omformet til det særligt danske, som i øvrigt er svært at definere, får man et mere frugtbart synspunkt end det ensidigt kunstneriske. Jan Steenbergs bog om Fredensborg tager betænksomt hensyn både til kunsthistorien og kulturhistorien.

Allerede navnet er dobbelttydigt. Vi ved, at slottet blev rejst samtidig med den heldige afslutning af krigen med Sverige, mens dets navn skulle sikkert også hentyde til, at kongen kunne trække sig tilbage hertil for uden alt for megen hofetikette at nyde naturen og en omgangsform, som efter tidens strenge krav kunne

kaldes uformel. Som et symbol blev der senest 1726 opstillet en statue i marmor fra Italien, forestillende Enigheden, men nu kaldet Fredens Genius. Ligesom denne skiftede Østrup navn og blev til Fredensborg.

Forfatteren giver kunsthistorien alt, hvad der tilhører den, og har udfoldet en utrættet flid for at få alt med, hvad der kan fremdrages fra arkiver og andre kilder. Det er særlig vigtigt for dette emne, da de skiftende slægtled af konger og kongelige personer har bygget om og bygget til, så man som i en geologisk lagfølge kan følge de skiftende stilretringers aflejringer. Der er her gjort et meget stort arbejde, thi selv om Fredensborg og dens udstyr som nævnt ikke kan gøre krav på en verdensbeundring, er slottet som en historisk kilde for hoffets toneangivende smag uerstattelig, selv om Jan Steenberg kan klage over, at senere misforståede ændringer helt har fortegnet, hvad det 18. århundrede i forskellige faser har overleveret til efterverdenen.

Skulle man pege på det kulturhistorisk værdifulde, må Nordmandsdalens figurer fremhæves. De er kunstnerisk uden betydning, men særdeles oplysende til forståelse af tidens sværmeri for det nationale og følsomme. De stammer fra tiden 1764 og de efterfølgende to decennier og fortæller lidt om den sentimentale begejstring for bønder og fiskere, som fysiokratismen bragte, så de næsten kan opfattes som et skulpturelt modstykke til Johs. Ewalds »Fiskerne« og andre af tidens skuespil (om figurerne se også Otto Andrup i *Fra Arkiv og Museum* 2, I, 78-86). Nu står de desuden som minder om den dansk-norske helstat. Et romersk rundtempel af Jardin og et relief, Dydens og Ærens tempel, af Wiedewelt er med til at vise den antikiserende smag. Det sid-